

Ipuin lako gertaerak

ZUBIKARAI, AUGUSTIN

Errikoitasuna maitatzen erakutsi eustan "don Manuel" Lekuona jaunari, gaur be, bere gartetan egun bakar batzutan ikasle izan nintzanean sartu eustan errespetua gogoratzen dala.

GOGORRA GERTATU DA ZUEN ERRIAN !

Illuntzea zan. Bederatziak inguru nire lanetik etxeratu nitzanean. Maia gertu egoan. Aparia be bai.

Nire "etxeakoandreak" galdetu eustan: Gura dozu perretxiko batzuk ipintea?

—Perretxikuak?

—Zure Iagunak bialdu ditu.

—Zeñek?

—Ez dozu igarten?

—Ipini bat edo bi.

—Zeu bakarrik zagoz aparitarako ala?

Ez neutsen begiratu zelako ziran. Neskatilleak ba daki gauetan ez naizena olako zale ta ez zitun asko ipini. Zazpi edo zortzi giñan mairako ta txapa gañean erreta bana inguru. Ala, bat edo bestek erdi bana, beste batzuk bat eta érdiña jan genduzan.

Apal ondoren, emaztea lagun nebala, itxas ertzera joan nitzan aize pixkat artzera.

Amaika ta erdiak inguruan etxeratu nitzan.

—Junanton ikusi dozu?

—Ez.

—Estu dabil.

—Zegaitik?

—Bera ikusi barik oera ez joateko.

—Zer dala ta?

—Perretxikuak ez ei dira onak.

—E?

—Ala diño.

Emaztea ta ni alkarri begira geratu giñan.

—Nun dagoz besteak?

—Or, otzaran, ugari.

Begiratu, aztertu, usaiña artu, bat edo beste ebagi, zeetu, esnerik ete euken estutu...

Onetan niardula emen dator Junanton. Estu, larri, izerdi likiñetan.

—Ederra egin dogu !

—Zer ba?

—Ikusi dozuz perretxikuak?

—Oraintxe nabil ikusten.

—Ba dakizu zer diñon Buesa'ren liburuak? Irakurri, irakufri...

—Ba!

—Zer ba?

—Euron antzerakoetzaz begira zer diñon.

—Antzerakoak ?

—Ziur zagoz jan dozuezanak antzerako orreitako ez dirala? Begiratu ondo perretxiko oneri. Erastun antzeko au, tukur ondoa... Begiratu! Ederra egin dogu! Nortzuk jan dozuez?

—Danok. Batzuk erdika, baiña, ikutu beintzat, danok.

Ez nago ni perretxiko oneik...

—Ez zaitez naastuten asi. Ni itsu-itsu nago liburuak diñon orreita-koak dirala.

—Ala izatekotan zerbait sentiduko gendun.

—Ori da ba ain zuzen euron kakua. Ezer igarri ez eta sei ordura, edo amaseira, edo iru egunetara... ilkorrak. Ori, ilkorrak.

—Ezin lei ori.

—Ezetz? Ez dozu irakurten ala? Irakurri egizu ondo!

Ta ekin barriro liburu irakurteari.

—Artu egizu esne otza, esan eustan albotik emazteak, burdintzaliagaz katillu bat beteten ziardulá.

—Zetarako?

—Ona izaten ei da esnea olakoetan.

—Beti da ona esnea. Dsanga dsanga edan neban katillu bete.

—Umiei emongo dautset?

- Laga egiezue baketan.
- rZerbait egin bearko da, jardetsi eban Junanton'ek. Baketan laga? Auxe da biarra! Nundik asi orain? Bilbora juatea izango da onena.
- Bilbora zetan?
- Ez daigun denporarik galdu.
- Bertsuak atarako dauskuez.
- Olgetako gogoia daukazu? Umorea gañera?
- Zeuk jan dozuz ala?
- Ez kezkatu nigaz.
- —Ni baiño obeto zagoz ala dala.
- Ez nagizu berotu.
- Ni neu ez nua Bilbora.
- Ez zaitetz olako izan. Irakurri egizu, baiña, ondo. Ez zara konturatzen edo ez dozu konturatu nai. Baiña irakurri egizu, egin, ondo. Ez zara konturatzen edo ez dozu konturatu nai. Baiña irakurri.
- Nork daki kaltegarri diran?
- Oraindik orretan? Ene ba da! Alaba ebillan perretxikoak garbitzen. Eskerrak bera zerbr.it konturatu dan. Esan orduko artu dot liburu ta...
- Nai dana gertatu dedilla.
- Ezin orrela gelditu. Ez zara zu bakarrik. Zure emaztea...
- Ez, nik ez dot jan, erantzun eban emazteak.
- Umeak eta...
- Kaltegarri ba litzakez ez ete eben onezkero zerbait igarri eragingo?
- Gogoratu zer gertatu zan Berriatu'n, gogoratu Iruña'n jazoa... Ezin geinke onetan gelditu.
- Igo giñan umien lo gelara, goian lo egiten ebelako. Danak lo, nasai, luze, arnas baketsuan, bat edo beste irribarrezka...
- Ikusten?
- Orrek ez dauka ze ikusirik. Ez dozu irakurri, ba, sei ordura edo...
- Egia esateko, ez nitzan bildurtzen. Nik be ez nitun ondo ezagutzen perretxiku arek, baiña ez neutsen kaltegarri itxurarik artzen. Ikusi liburu bat, beste bat...
- Mesedez, ez daigun denporarik galdu. Guazen bixkor Bilbora. Itxartu danak, eskatu kotxe bat.

—Gizona, aurrez... Bilbao baiño lenago be zerbait billatu leike. Ibili ta ibili zuritu nindun osagilie batengana joatera.

—Erriko bat ikusi daigun, ba, lenengoz. Gure lagun bat, bera be zalea da ta.

* * «

Amabi ta erdiak inguruan ba guaz Junanton eta ni, eskuan perretxiko batzuk artuta, don Alberto'ren etxera. Giro ederra. Oraindik balkoietan jente asko gau giroaren atsegiñez.

Jo atea osagillearen etxean eta erantzunik ez. Jo barriro, ta barriro, gitxienez amar bidar. Zabaldu ez.

Bekoak sentidu ginduezan eta ausartu ziran atea zabaltzen.

—Zerbait gertaten yatzue?

—Ez da ainbesterako, baiña medikua ikusi nai genduke.

—Lo gogorreko da ta deitu egiozue barriro. Nai dozue telefonotik deitzea erantzuten ete daben? Edo eskoba kirtenagaz goia jotea obe izango da bere oe inguruan...

Borondate oberik ezin. Jo batetik eta bestetik eta alako baten be sentidu gendun norbait ba etorralla atera. Bera zan.

—Zein da?

—Gu.

—Zein?

—Ni, Junanton, alkatea, ta au, Austin.

—Zer dakartzue?

—Ara... beti ebillan au esaten Iruzubieta baiño goratxuago edozenbat perretxiku ikusten zirala autobustetik, andik igarokeran, piñu landara sail baten. Ta gaur ekarri dodaz.

—Zelako dira?

—Ara... Paketea zabaldu orduko asi zan medikua begira ta usaika.

—Zer dauke oneik?

—Ikusi Buesa'k zer diñon bere liburuan.

Liburua artu ta perretxikuei begiratu. Betaurrekoak kendu ta barriro liburu ta perretxikuei begiratu. Beste betaurreko batzuk jantzi ta obeto irakurri...

—Nik uste dot... Urte asko dira, berrogeitik gora. Sasoi aretan Gernikan bizi nitzala, Gernika'tik Bermeo bideko zugazti ertzean, antzerako perretxikuak urteten ebela ta nago ta jan egiten zituen an.

—Ez ziran bardiñak izango. Oneik... begiratu liburuari.

—Bai, liburuak bai. Ala ta be... Ba dirudie bardiñak dirala. Zeiñek jan ditu ba?

—Onek. Eta bere semeak. Seik beintzat.

—Noiz apaldu dozue?

—Bederatzietan.

—Ia ordubatak dira. Iru ordu igaro dira. Onezkero jan ondorenak estean dagoz. Urdailleko garbitasun bat alperriko litzake. Estea garbitzeko emen erreztasun gitxi daukasu... Baiña. Nik ez dot uste...

—Ara, ni baietzean nago. Ta zortzi ordura edo amaseira...

—Ala ba litz egiña eginda dago.

—E?

•—Gitxi gitxiago beintzat. Ni, zuen tokian, ba-da ezpadan, nai beste karabaña edo gatz urez betetako zerbait artu ta oera joango nitzake. Besterik... Nik, nire ustez... esango neuke ez dirala diñozuzan lakoak.

—Irakurri dau ondo?

—Ba daukat ori baiño liburu zeatzegoen bat. Etorri, sartu liburu gelara. Sartu giñan. Don Alberto'k iru-lau astiñaldi emon bere liburuei ta ezin aurkitu ain zuzen be nai gendunik.

Bera be larritzen asi zan. Berez estua zan ta orain estuago. Zerbait billatu nai ta ezin. Ementxe egon bear leukie nai ta ez... baiña ez egozan an.

—Zein demoniño ibiltan ete da ba nire liburuekin? Ain zuzen be arañegun...

Gero ta urduriago nire laguna. Osagilleak baretu nai, ala-alako itxaropen aizeen bat sortu nai.

—Ez zaitzeze estutu. Okerrik ez daitela agertu, ni ezetzean nago, baiña len esanda lez, karabaña artu ta ezer ba litz... ikusiko genduke. Laga egidazue frantzesezko liburu ori be ia zerbait ataraten dogun, premiña ba litz be.

Osagillearen etxetik nireira ba dagoz irureun bat metro. Barrero kezka ta izerdiak gorputza dardaratu ta gainduteko aiña.

—Ez nago nirean. Ez nago. Bilbora joan bear gara, asi yatan Junanton.

—Ez dozu entzun zer esan daben medikuak?

—Nik dakidana ta zuk ukatu ezin zeinkena auxe da. Sei edo zortzi ordura traidoreak dirala perretxiku oneik.

Alkatea zan nire laguna ta Bizkaiko diputadua.

Agintaritzaren ardurak be zirikatu eban.

—Telefonotik itz egitera nua.

—Nora?

—Bilbora.

—Zeiñeri?

—Diputasiñoiko teknikoen bateri...

Asi izenak gogoratu nairik eta ezin. Idazkari nagusiarí deitzea onena.

Bat batean, telefoniñestei aguro ibilteko eskatuz, deika asi zan.

—Emen, Junanton, Ondarroa'ko alkatea. Al dan ariñen erabagi bear dogu... Zoritxarreko gertaera bat, famili oso bat, zortzi lagun, perretxikoekin gaiztotuta, pozoituta... Buesa'k diñonez, iru lau ordu barru, zortzi ordura edo, iñkorak dira perretxiko orreik. Bai, ilkorak. Zein da bioloji gaietan or aurrean dabillena?

—Ez egiozu esan ainbesterik, gizon, albotik nik. Bildur zareala esatea, ondo da, dudako ete diran esatea, baiña gaitz eginda nor dago ba?, nik.

—Ixildu zu, garratz berak. Eta ekin barriro Bilbogaz. Ezin leike ezer egin? Nik baiño errezago izango dozu ortik norbai billatzea ta mesedez, Jaungoikuagaitik, ia zerbait jakiten dogun. Argitasun edo nasaitasun pixkat... Laster arte. Emen egongo naz. Deitu batari edo besteari... zeuk dakizu, bai, baiña bixkor ibili.

Orduak aurrera ta gero ta larriago.

—Eskatu kotxe bat.

—Norako?

—Itxartu egizuz umeak, jantzi ta goazen Bilbora.

—Ez zagoz ondo!

—Ez daigun denporarik galdu.

—Ara, zortzi ordu ba dira, denpora ba daukagu gero be umeak eroateko ta ainbestetan alegintzen ba zara, biok joango gara lenengo.

Nire emazteak eta bereak, berea be nire etxera etorrita egoalako, ondo artu eben nire erantzuna.

Taxi bateri deitu ta bera etorri orduko Bilbotik deika ziran. Teknika erbestean egoala, baiña bere laguntzallearen kontsejuz, klinikaren batera joatea izango zala bidezkoena, perretxikuen analisisak-eta egin baiño len gora-berarik gertatekotan, leenago igaroko ziralako.

—Klinikaren batera? Basurto'ko ospitalera joatea ez ete obe, an geiago ikusiko eben-eta?, esan neban nik.

—Errazioa. Guazen edonora, clenporarik galdu barik.

Sartu giñan taxisean.

Berez, irudimenaren indarrez-edo, sarri dakit janaria errez urdailletik kanporatzen.

Markiña baiño len, kotxeko kristala eratsi ta asi nitzan jaurtiten.

—Ez bildurtu, ez bildurtu onegaitik, esan neutsan. Borondatez dagit au, iñoiz gertatzen yatan eran.

Baiña a ikusi ta nire laguna ez egoan nire esanak sinistuteko. Iru-zubietatik gora giñoiazala, txoferrari agindu eutsan: gelditu, gelditu emen. Jaurti argia, al dozun cran eta al zeinken bestean, baster orretara.

Ain zuzen be perretxikoak egozan tokiaren aurrez aurre gengoan. Baldarki, itsu-mustuan kotxetik urten, munan gora iru-lau metro txirris-tadaka igaro nai, oker edo makur al zan eran igo, ta emen dator esku-kada perretxikogaz. Eta len baiño kezka geiagoz:

—Egingo neuke Diputasiñoiko txoferrak, etxeratzekoan, emendik igarotean, batu egin dituala berak be, len baiño askoz gitxiako dagoz-ta. Nun billatu orain bera? Berak be Bilbora eroan eta jan ba ditu? Auxeda eguna!

Orrelaxe, gero ta irudimen iJJunagoak artegatzen ebela, eldu giñan BilbOra.

Erdi olgeta, erdi barrez, baiña barruko bildurra gaindu eziñik. Fede edo itxaropen batek arintzen ninduan. Gaurko teknikaz, ilkorrak izan da be, zerbait lortuko da beintzat, niñuan. Origaitik ez nitzan ainbeste larritzen.

Bilbora eldu ta zuzen Basurtora. Taxis'ari atean gelditu eragin ondoren, sartu giñan Ospitalean. Ez dakit zein atetatik. Kobaltoko bonba egoan tokira zuzen-zuzen. An egoan gizon bat mai gañean ta iru-lau lagun bere inguruan.

Pratikante bateri, ikusi orduko:

—Nun dago osagilleren bat?

—Zetarako?

—Perretxikuak gaitz eginda gatoz. Ta okerrena: Ondarroan geratu dira beste sei.

OsagiIlea, gabetan arduradun egoten diranetakoa, itxuraz, lo egoan.

Joan zan gora praktikantea. Jezarri giñan. Jezarri? Ormaetako agiri

ta paper guztiak irakurtera urreratzen zan Junanton urduri, egon eziñik. Minituak ordu beretzat eta niretzat be bai. Bost-sei igaro orduko, asi zan :

—Ba dator osagillea edo ez? Erantzunik ez artzean, didarka: Ja-kin egizue Ondarroa'ko alkatea naizala eta diputadua...

Beste iru-lau minutu ondoren agertu zan osagille gazte bat, begieta-ko makarrak kentzen; oetik edo sofaren batetik etorran igarten zanez.

Pratikanteagaz jardunean, ixil-mixilka, unetxo bat igaro ondoren, guri begira ots egin eban:

Nortzuk dira emen perretxikoak kalte egindakoak?

Oso-osoan, soldaduzkan iru oin aurrera egin eta tinkotzen dan eran, bete-betean, lerdan-lerdan aurreratu zan Junanton eta bat batez:

Ni... ta au, ta onen semeak, beste bost edo sei.

—Ta? Zer euki dozue?

—Orainarte ezer ez.

—Ezer ez? Zelan dakizue ba kalte eginda zagozena?

—Perretxiko batzuk jan doguz, txarrik pentsatu barik, eta begira liburu onek zer diñon.

Osagillea irakurten asi zan. Bein eta barrero, eta barrero... Igarten yakon ez ekiala ezer gai ontaz, edo ta ez ekiala zer esan. Alako baten, zorrotz:

Nai dabena esan daijala liburu onek edo bere egilleak. Kaltegarriak izan ba lira, nai ta ez, zerbait igarri bearko zenduen.

Aizerik euki dozue?

—Ez.

—Larritasunik?

—Ez.

—Miñik?

—Gitxiago.

—Otzikararik! Izerdi otz eta likiñik?

—Ez.

—Jaurti dozue?

—Nik bai, baiña egia esateko ba daukat ortarako erreztasuna eta... Osagilleak, bete-betean : Nik ezin nei ezer egin.

—Ezetz?

—Geiago barik, ez.

Junanton gero ta estuago. Baiña irakurri... Sei ordura edo ama-seira...

—Nik gauza bat dakit, oiñarri lez. Kaltegarriak izan ezkeru zuen urdaiJlak zerbait igarriko ebela iru ordu aurretik, zerbait beintzat...

—Liburuak diñona egia balitz? Zeiñek erantzun bearko leuke? Zeiñengan litzakez egurrak?

OsagilJea be oldozkor geratu zan Junanton'en urteera onegaz. Ira-kurri barriro...

—Lengoan nago. Nik egin neikena auxe da: Gura ba dozue... orri bat beteko dot eta sartu gaixotegiko gela batera ta itxaron oiean miñak edo zerbaitek jo arte.

—Miñak asi arte onela egon? Eta bitartean?

Alkarri begira geratu giñan Junanton eta ni. Seiña egiteko zai da-gozan andrak ba giñateke be..., esan neutsan erdi burlaz baiña mintsu. Zai egon bear ba da naiago dot taxisean itxaron, oiean baiño. An ibili be egin geinke edo beste nunbaitera jo.

—Telefonotik itz egin neike?, asi zan Junanton.

—Or dozue.

—Listiña?

—Aurrean.

Izen bat billatu ta deitu... Emen Ondarroako alkatea eta dipu-tadua...

Baiña itz egin bear ebana edo bera!: aukeratzen ebana, udaldiko oporretan.

Aren ordezkoari deitu. Bardin. Irugarren bateri... ta a be ez etxean. Gero ta beroago.

—Ezin leike au. Danak kartzelan sartzea merezi leuke. Nai ta ez egon bearko dau emen, Bilbon, goizetan merkatuko igaliak eta janariak ikusi bearko dituana.

—Ez dakizue nor izan leiken bera?

Osagilleak sorbaldak jaso.

Andik edo emendik, batari deitu ta besteari ots, jakin gendun nor zan ortarako egoana. Bilbo'ko albaiteko (beterinario) nausia.

Ordurako goizeko laurak ziran. Baiña ardurarik ez. Ots berari tele-fonotik. Emen Ondarroako alkatea eta diputadua. Eragin betiko leloari.

Beste alderdian ez egoan albaitekoa bera, semea baiño. Zertzeladak eskatu zitun, aitagaz unetxo bat egin ondoren. Nun batutakoak ziran, zelakoak, ze koloreko...

—Aitak diño, orrelakoak izan ezkeru, ez dirala ain kaltegarri,

baiña orrela, geiagoko barik, erantzun zeatz bat emotea ez dala errez.

—Ez gindukez artuko?

—Orain? Egon, egon...

—Mesedez! Ondarroako alkatearen partez...

—Baietz. Etorri zaiteze. Kaleko atea itxita egongo da. Jo tirriña eta neu jatsiko naz.

Osagillea be nasaitu zan pixkat, ardurea beste batek artzean.

—Atsegin artuko neuke gora-bera au zetan geratzen dan jakitean.

—Etorriko gara zer diñon jakin eraziten.

Laster giñan Tivoli kalean gure taxisagaz. Esanda lez gertatu zan dana.

Sartu giñan etxean. Junanton'ek ez eukazan perretxikoak aztuta lagateko. Eroan eban esku bete. Oñetakoak ez genduzan egoki ez txukun alfonbra artean ibilteko, batez be berak, Iruzubieta aldeko basak oratndik aldian erabillazalako.

Gela zabal batera eroan ginduzan. Gu an laga ta bitartean semea batetik bestera igarten gendun, aitaren esanak beteten, iru-lau aldiz baten sartu ta bestean urteten.

Orrek geiago estutzen eban Junanton.

—Orrenbeste joan etorri... emen gauza onik ez dago, iñoan berak, mara-mara jausten yakon izerdia kendu eziñik.

Alako baten emen dator albaitea bera, aita, pijama jantzian. Goi-tik bera begiratu euskun. Begiratu baita bere eskuetan ekarrezan perretxikoei. Ixilik. Begiratu barriro ta buruari eragin. Begiekin itz egiten euskun zorrotz.

—Nor da oneik jan dituana?

—Nik bat gordiñik, Junanton'ek. Eta onek, eta bere semeak.

Bere osotasunak, irribarre errukitsu bat atara eutsan albaiteoari.

—Ez zaiteze bildurtu. Ez dira pozoindunak.

—Benetan?

—Oneik batu dozuezan lekuan simaur ugari egongo zan?

—Bai.

—Barrengorriak dira. Ez dabe kolorerik artu ain zuzen be euria egin orduko bizi-bizi agertu diralako. Baiña ez dauke dudarik...

Iru-lau berba egin genduzan egi ta guzur. Eskerrak emoteko gogorapen barik urten giñan bere etxetik.

Barriro, aginduta lez, Basurto'ra. An egoan lengo osagillea, erdi lo.

—Ta?

—Jaunari eskerrak...

Ez euskun jarraitzen be laga. Eskillaretan gora asi zan gure jardunak eta esanak entzuteko asti ta gogo barik eta gure destaiñez.

Gaur oraindik, au gogoratzean, sarri uste izaten dot osagille arenztat adar jotzalle bi izan giñala.

Urten giñan kalera.

—Ondarroa'ra deituko dogu?

Baiña telefono tokiak itxita billatu genduzan.

Diputasiño etxearen aurretik igarokeran gelditu giñan. Tirriña jo orduko an etorran gau-zaindaria. Agurtzeko astirik be ez. Bera asi yakun illeta joten:

Eterra jaso da Ondarroa'n! Famili gaixua! Kartzelan sartzea me-rezi leuke beste ezaupide barik orrelako perretxikoak batzen dituenak. Gogorra da gero ori!

—Ez baiña, Jaunari eskerrak... ta emon areri be lengoei lako agerpena.

Ez giñan telefonoagaz gogoratu.

Aurrera. Kaletan zear ez gendun ezer ikusi. Kafetetxerik be ez zabalik. Emendik itz egitekotan, andik egingo gendulakoan, eldu giñan gure errira eguna argitzen asita gero.

Lo egozan etxean umeak. Emaztea ez.

—Ze barri dakartzue?

—Jaunari eskerrak... Eta emazteari be soltatu geuntsan gure diskoa.

Iñori ez aitatzekotan geratu giñan.

Zortziretan lánean nengoan, ezer gertatu ez ba litz lez, nire den-datxoan.

Zortzi ta erdiak inguruan emen datorkit bezeroa otzara bete perretxikokin.

—Gure zelaian egunotan urtenda egozan eta esan gendun bart: Arek jango lituzke ba oneik pozik be. Bitsa erabilliko dau arek ain ederrak ikustean!

Gure gabeko joan etorriko bardin bardiñak ziran.

Irribarre gozo bat egin neutsan Elordi'ko etxeakoandre zabalari ta nire artean: Ez da nekeza adarra jotea!

Illuntze ordurako irribarreak eta zirikadak igarri nituzan adiskide batzuen artean.

Gizonak lapiko txiki gara izan be.

Zer jazo zan?

Bilbaora juatean, autobusetik ikusten nituzan gure perretxikoak Iruzubieta aldean, errezkada luzean. Baiña autobusik ez da an gelditzen, Eta alkateari esan neutsan: Astero, bein edo birritan, Bilbao'ra joaten zara Diputasiñoiko kotxean. Antxe daukazuz, erraz batzeko eran, itxuraz perret'xiko ederrak. Ta arek, zale amorratua zalako, batu ta batu otzara andi bete.

Arek ekarriak zirala-ta, ezagutzen be onentzat etsiten zan lez. ni, fede onean, begiratzen be ez nitzan alegindu.

Gero gerokuak.

Ni pekatari, bera pekatari, or konpon.

Alabak esanda liburua irakurri ebanean, bost sei il kaja, gure erriko kale-kurutzean gora, bata bestearen ondoren ikusten asi ei zan nire odolaren eta ondorengoan ondamendi. Orrek estutu eta itsutu.

Eta nik, Bilbo'ra joan ez ba giña, zoroetxen batera bera eroan bearrean ikusten neban, buruak eta kirioak, nerbioak gainduta.

Orra egia.

Aste barru ortan, sekula ez da, bost-sei lagunek ainbat perretxiko bialdu eusteizan. Bildurra kendu eragin nai? To!

GANTZERUAK IZAN DIRA /

Ez Madrid'en, ez Bilbao'n eta ez Donosti'n.

Gure erritxoan, gure kaletan, gaur bertan. Ondarroa'n.

Txomin eta Peru ezagutzen?

Ba, biak, betiko antzera, eguerdi ondorengo lo apurra egin ondoren, aize pixkat artuz, ibai ertzetik ebiltzan, Arrigorriako bidean, txalupa barriei begira, bataren trebetasuna eta bestearen irabaziak kontu-kontari.

Bide barrian gora, astirotsu, Antzosolo inguruan, kotxe dotore bat, klaxona jotzen. Geratuko ete? Barrutik, eskuei eragiten, agurka, ezau-pide agiriak erakusten, iru gizon. Ez gazte ta ez zaar. Sasoi-sasoiko.

—Ezagutzen dozuz, ala, Txomin?

—Nik? Nundik? Zeuri deituko dautzue.

—Niri?

—Guk ez daukagu kanpua inor.

—Guretarrik be ez dago ba.

—Gerrateko ezagunen bat edo...

—Orreik? Gerratean ume izango ziran oraindik. Bizar askorik ez eben eukiko.

Kotxea geratu, jatsi ta emen dator bat, Peru'ri eskua luzatzen, lepoan jo, besarkatu ta kaixo osaba, kaixo osabaka!

—Osaba ni? Ez.

—Ez zara gogoratuten?

—Osaba ni? Zeiñena?

—Ez zara akordaten erbestean zein senide daukazun?

—Nik?

—Gogoratu ez? Zelan esan leike ori?

—Benetan, ez naiz konturatzen.

—Baiña osaba... nai ta ez bururatu bear.

—Zeuk esaten ez ba dozu...

—Nik esan? Ia, gogoratu osaba. Poztuko zara. Ba neukan gogua alkar ikusteko.

—Nik ez dakit ba.

—Itsu-mustuan artu zaitut eta...

—Ez daustazu sinistu naiko, baiña nik...

—Ba dakit sasoi baten asko maite ziñela, gerratetik zerbait aaztuta bizita be. Jakiña, gerrateko gora-berak... Ia zenbat senide aldebanatu zituen.

—Orrek emoten dautsuzan zertzeladakin ezagutzen zaitula dirudi Peru, albotik Txomin'ek. Au zuentarren bat izango da.

—Besteren bategaz naastuta ez ba dabil...

—Besterik ez, osaba, zeu baiño... Nasaftu, egin gogoeta pixkat.

Alako baten, Espiritu Santuaren aizeak ikututa lez, gogoratu zan Peru bere arreba Idurre inoiz erbestean ibilia zala ta bear ba da aren ondorengo bat izan eikeala, edo...

—Nik ez dakit ba. Gure Idurre ibili zan aldiren baten ortik zear, baiña arek inor eukanik be...

—Ara ba! Ikusten? Gogoratu zara zeuen Idurregaz? Ori, ba-ori.

—Ene! Ta Idurre'ren norbait zara?

—Itxurarik ez al daukat?

—Ondo ondo begiratu ezkerero...

—Ezetz?

—Urte asko dira ikusi gendula be ta!

—Danak esaten dauste ama berbera naizela.

—Bai, esan lei zerbait. Itxura pixkat, ortara jarri ezkerero...

—Bekokia ta muturra beñik bein zuentarrak.

^—Ez da errez igarten. Nik beintzat ondo tximurtuta ta baltzituta daukadaz.

—Ba, ba, osaba, esakerak be gure amarenak daukazuz.

—Sasoia zan konturatzen asteko!

Ta barriro besarkatu, musuak emon ta alkarri lepokadaka estutu, eta...

Txomin'ek, ezagutu zirala-ta, senitarteko gauzetan zetan sartu ez eukala-ta, berak be bostekoa estutu ta an laga zitun.

Kotxeko beste biak be urreratu yakoezan.

—Etxekuak? Ez doguz oraindik aitatu be. Etxean danak ondo?

—Ondo, ondo.

—Zenbat senide daukadaz?

—Batek ba daki ori. Kata-kumeak aiña. Gu ugariak gara izan be ta!

—Eta zuek?

—Neu bakarrik. Zetarako geiago?

—Ondo biziteko, ori obe.

—Senideak osasunez egongo dira, ez?

—Estul batzuk gora bera. Jakiña, beti estu.

—Estu?

—Negu baltza euki dogu ta!

—Arrain gitxi?

—Arrain eta guzti be ez da errez danak zaintzen. Ogi utsetan be ba dakizu zenbat bear dan? Amabi gara gero!

—Amabi? Danak ezagutzen be...

—Gaur ez beintzat. Baiña nai dozuz batzuk ezagutu?

—Amona bizi da?

—Erdi bizi. Igar igarra dago koitadea.

—Naiko neuke ezagutu. Bein onera eldu ezkerero...

—An dago etxean. Beti itxaroten.

—Zeiñeri?

—Bere orduari. Ia, aren kosteria erdi amaitu zan azpaldi.

—Orrela euki amona? Gure ama bizi izan ba litz, beste amets bat sartuko eutsan.

—Bera ez zan ba il?

—Ez egizu aitatu be emen amaren konturik. Min bizia barriztuten yat gogoratu ta batera.

—Orixe ba. A be ez zan emen gatzetako geratu.

—Urruti daukazue etxea?

—Ez. Iru minutu inguru oiñez. Laster.

—Zeuona da?

—Gurea? Esatea be! Erriko beartsuenak, ezpai barik geu izan eta etxe jaube?

Orelaxe, kontu kontari, ba duaz etxera.

Etxe utsa. Agureak eta mutillak nausi diranetako etxe giroa barruan.

Arasa txiki bat sukaldean ta tresnak edozelan pillotu ta lagata. Txukuntasunik ez. Iru-lau aulki sukalde baltz eta illun baten aurrean eta mai zatar bat, lixiba urez erdi jana. Mai onduan exerita, bere bos-tean errezaten eta bere ixil-mixillean kontu kontari, bere arrenkura ta bizitzako gogoetak ezpan artean erabilten, andratxo argal jausi bat. Oker lotutako buruko zapiagaz ulea ondo batu barik, ezpanak urdin, ia ia arda koloreko, begiak erre-erre, bekoki tximur, arpegi latz eta baltz... Nok zaindu ez dauken amonatxo zaar askoren antzeko.

Ikaratu egin zan amonatxoa ainbeste gizon ikustean.

—Ba dakizu, ama, zein dakartsudan?

—Ene! Ainbeste gizon gure etxe baldras onetara?

—Ez bildurtu, ama. Ezetz igarri zein dagon zure aurrean?

—Neuri azkenak emoteko osagillea ez da izango, kontixu.

—Bai zera be!

—Batel zaarra dala ta zeuk neuri nasterik ez ekarri, e? Or geratuko da batelori ta konponduko zarie nai dozuen lez. Orain ez ipini niri asarrerik.

—Ez, ama, ez. Zein dala? Ez da olako. Begiratu egiozu, begiratu ondo, ia igarten dautsazun.

—Nik? Erdi ezagutu be ez zaituet zeuok egiten eta kanpotarrak eza-

gutu nik? Añatzen be ez nitzan egon, dakizun lez. Sekula emendik urten be ez.

—Ez dautsazu bekokian edo muturrean iñoren itxurarik artzen?

—Ba dakizu zuk ikusi be osta-osta egiten dodala orretarako.

—Ezin igarri be nor izan leiken?

—Nigaitik...

—Ez zara gogoratuten Idurregaz?

—Gogoratu ez? Gogoratuko ez naiz ba?

—Ba, aren semea. Zure illoba.

—E? Gure Idurre ezkontuta egoan ala? Sekula paperik be ez eban orretarako eskatu.

—Amona, gaur paperak sobre dagoz. Erri txikietako gauza eta estukeriak dira orreik.

—Semerik eukanik be ez genkien-ta! Ai, ai, ai! Zelan ibili ete zan a! Baiña, txo-txo, ekatzu laztan eder bat. Ekatzu... Eta laztan eta musu, besarkada ta igortzi, barriro alkarren leian.

Etxean sartu orduko beste lagunak zurrulo guztiak ikusi zituezan. Kuadro bateri ikutu, ate orde zegoan izara ta zapiei eragin, zeenak jandako mai eta komoda zatarrei bultz edo ten eta kajoiak erdi zabaldu, ontzi ta poturik bakanenari be gaiñekoa jaso ta susmoa artu... Dan dana, ezer egingo ez ba eben lez, iñor konturatuteko aitzakirik eta biderik emon barik.

Gela illun bateko zapia be zearkatu eben ta norbait arnas zabalean lo egoala igarri ebenean barriro itxi.

Sukalderatu ziran barriro. Eta amonaren aurrean musu ta musu emon lurrunez eta euli kakaz betetako San Antonioren kuadro illunari; laztan eta laztan errosario andi batetik dindilizka egoan egurrezko kurutzeari.

Amonatxoak ikusi zitun.

—Ai oneik fede andiko gizonak! Ikusten da, ikusten da. Gaur ez dago orrelako asko.

—Guk bai, guk San Antoniogan sinismen itsua dogu.

—Bai guk be.

—Ta beste kuadro au? Zein da berau?

—Ori San Ramon Nonnato da. Ia ba, amabi seme eukiteko...

—Parkatu amona, baiña amabi semek ao asko daukez ta begi

geiegi. Oneri ez, oneri ez dautsagu musurik emongo. Au munduaren etsaia da, oneri buelta emongo dautsagu.

Esan eta egin, san Ramon gixajua, erdi-barrezka, erdi-irrika, ormarra begira laga eben.

Barriro ekin San Antoniori atzamarrekaz ikutu ta atzamarrak ezpanetara eroanez, zarataz beteriko musuak emon eta ora pro nobis-ka.

—Zeintzuk dira ain fede oneko lagunok?

—Oneik? Eun edo tela egille onak dira eurok.

—Bai, gaur dirua egiteko fabrikantea izatea baiño obarik ez dago. Guk, gure denporetan, lau txori-txikigaitik egin doguzan lanak, ondo aberastu ditue orrelakoak.

—Amonatxo, guk be gure buru-austeak eukiten doguz. Ez txikiak be, erantzun eban tartetik batek.

—Diruarenak ez beiñik-bein.

—Ezetz? Egiten dana saltzen ez ba da...

—Gaur be zetan urten dogula uste dozu?

—Domekan? Ibilten segurutik. Basterrak ikusten.

—Ibili ta saltzen.

—Eunak saltzen?

—Salduko ba litz gaitz erdi. Kostu erdian emon bear sarri, gauzak kittutu be ez egiteko eran.

—Bai, osaba, diru apurrik euki ezkerok, seguru egon ganga ederra egingo zendukela gaur. Naiku da gaiñera nire senideak zariela jakitea. Olakorik! Zeiñek uste izango eban ainbesterik?

—Nundik atara guk dirua?

—Ez illeta asko jo. Geiegirik ez beintzat.

—Illeta jo ez aurten euki dogun negu ondoren?

—Ba, ba... apurtxo bat ondo dago, baiña ainbeste be...

—Ai txotxo, zuk ez dakizu emengo barri. Gure Idurre'k, zure amak, arek bai. Arek ondo ekian, bera be beartsu jaio ta amaika igaro bear izan ebalako.

—Osaba, pixkat sinistu leikela, baiña...

—Pixkat? Agirian dagoz emen ondasunak.

—Egia, nik oneikin urteten dodanean, ez dot sekula diru premiñarik eukiten eta ez dakit dirurik be artzen aldian, izara batzuk saldu ondoren gastuetarako laster egiten dogulako. Baiña seguru egon, ezer erosten ba dautsezu, auzo guztia enbidiz beteko dozula.

—Ez diñot ezetzik. Baiña dirua kaku.

—Ikusten zelako izarak? Nun daukazuz olako izar zuri ederrak bost ogerlekotan?

—Bost ogerlekotan? Zelakuak dira eurok?, amonatxoak.

Izara zabaldu, esku artean erabili ta...

—Bost ogerleko benetan?

—Bai, bai. Emen ba daukazuez ala?

—Emen? Emen ez. Orixe ez. Emengo dendariak aberastuta dagoz.

—Ondo egiten dabe.

—Bai gure lepotik ez ba litz. Amaika lapurreta egiten dabe orreik.

—Alaxe da. Emen gitxienez ogei ogerleko, ogeta-amar ez ba dira. Amonatxoa gero ta arduratsuago ta zaletsuago izarei begira.

—Luzeak dira.

—Bai, bai, metro bi.

—Ta zabalak.

—Guk ez dakigu laburrik egiten.

—Gaixo aldiren baterako be berebizikoak.

—Ba, amona... oraintxe baiño aukera obarik ez.

—Bai iñundik al ba neu. Ez daukazu ogeiko bat, Peru?

—Lenguak be artzeko daukadaz oraindik.

—Antxoa sasoiari zerbait geitxuagogaz be ordainduko neutzuke ba.

—Zetarako izarak?

—Okasiño bat egonda be... Zeuk beste zerbait erosi. Soiñeko bat be elitzakezu txarto etorriko.

Ats eta ats buruari Peru'k.

—Odoleko gaixoa daukazu, osaba. Nire ama be olakoxea zan. Beti illeta jotzen.

—Ara, egi egia esango dautsut. Ba daukadaz zortzireun peseta, aurtengo neguan lau bost aldara eragiñak gordeta ta ezin eskutatuta, oneik billatu ez egiezan be.

—Zortzireun? Ez zara damutuko eurok gastateagaz. Ziur egon. Guk zortzireunegaz, edozein tokitan lau millagaz baiño geiago emongo dau-tsugu. Kontu atara. Bost ogerleko balío ba dabe izarak, dendariak, euren aldetik, zortzi edo amar edo amabost irabazi naiko ditue. Nik bost ogerleko balio dabela esan dot, zerbait esateagaitik, ori fabrikako kostua be ez dalako, len esan dogun lez ataratearren, edo orain, senitarteko mesede bat lez.

Zenbat naiko zendukez? Lau zeuretzako ta lau amarentzat?

—Ba... Olako aukera ba dago...

Ta gure Peru gaixoa, oso osorik bere zortzireun pesetan billa, ainbeste buruauste ta nekez, premiña esturen baterako eskutatu ta gordetako diruen billa.

—Soiñekoa egiteko kortea be zeuk nai aiñakoa aukeratuko dautsugu.

—Zetarako, baiña, emendik aurrera traje barria?

—Ez bildurtu. Bizi guztian gogoratuko zara zure illobeagaz.

—Guk be, berau gugaz dabillalako, mesede ori egin nai dautsagu. Kolore argia atsegin?

—Ez. Gure urtetan eta bein egiteko...

—Ara. Auxe egokia. Ez gara ibiliko eraen ijitoen antzera emon eta kendu. Ikusi dogu benetan be negu gordiña igaro dozuela ta diruz me zabizela. Urrengo baten egingo dogu beste traturen bat. Gaur, soiñeko batek, merkenak be, iru edo lau milla peseta balio dabena ba dakizu. Guk korte au seireun peseratan Jagako dautsugu. Dakigulako geiagorik ez daukazula. Saltzea baiño erregalu egitea geiago da. Tori. Kotak kenduta ibiliko zara soiñekoa egin ondoren. Edonora joan eta ibilteko lotsarik ez dozu eukiko. Edozein ezkontza, edozein jai, edozein joan etorri...

Itzik egiteko tarterik be ez eban artu Peru'k. Emon zituzan bere lizundutako diruak.

—Izarak?

—Ekarri egizuz kotxetik.

—Ez zara gogoratuten azkenak len emon doguzana?

—Kontxo! Alaxe da benetan. Ez nitzan gogoratzen. Zer egin geinke orain? Ez kezkatu. Biar bertan bialduko dautsuguz. Biar illuntzerako emen eukiko dozuez.

—Bai osaba, nasai egon. Gure itza itza izaten da.

Berandu da ta ba guaz arin. Oraindik bide asko daukagu. Konturatu barik illuntzen da.

—Etixerako bialtzeko ez daukazu zerbait, Peru?, amonatxoak.

—Zer euki? Gurean ez.

—Ez dakit ba. Bein ezagutu illoba ta bertan esku utzik bialtzea be.

—Eskutukoren bat zeuk ez ba daukazu...

—Nik? Nundik? Min apurra, penatxoa eukiko neuke beste barik bialduta. Etixerako geure zerbait, etxeko zerbait...

—Ez kezkatu, amonatxo.

—Ain zuzen be gaur domeka da ta... ori jakin ba gendu... Urren-go zatozanean, aurrez deituta etorri.

—Olako gauzak eta ikustaldiak jakin barik obeto egiten dira, amona.

—Bai, alaxe da. Baiña arrain pixkat edo... Besterik ez ba da, emen dagozan lau berdelak eroan egizuz.

—Berdelei mu egingo dautse .oneik. Lebatza izan ba litz be...

—Ia ba, gaur nun erosi be eztago. Fresko freskuak dira, garbituta dagoz, gatza be emonda dauke. Ia ba, beste egun bat gertatu ba litz edozeiñeri eskatn edo kentzeko be...

—Ez estutu. Borondatea naiku da.

—Etxekoak zerbait artu dagien be... Eroan, eroan lau berdelok. Paperik be ez daukagu batzeko ta... Amu batetik kordel txiki baten dindilizka obeto ez, Peru?

—Amona, gu hoteletan bizi gara ta oraindik etxerako egun bat edo bi bearko doguz. Itxi, laga berdelei.

—Gaur artutako lakoxeak dagoz. Sakatsa be gorri gorri dauke. Peruk eroango dautsuz kotxera.

Barrero musuak eta agurrak. Eta amonaxoren malko bigunak.

Iru gizonak, atera urten orduko, kotxean sartu ta... agur... agur... ta atzamarrak ezpafiñetara eroanez musu ta biozkadak jaurtiten. Motorra arindu ta ru, arin egin be.

—Or ba. Ez genkien gure Idurrek semerik eukanik be. Nun billatu dozu bera?

—Bidean.

—Zelan ezagntu zarie?

—Gu? Ba berak ni.

—Norbaitek esan dautsu?

—Ez jakin. Itxuratik edo... Aurrera joaizan ta Txomin eta ni ikusi gaituenean geratu dira.

—Gure Idurre... Nundik nora ibilli ete zan a? Sekula jakin ez. Orain nun bizi dirala esan dau?

—Ene! Ez gara orretan jardun. Itz eta itz. emoten al eban unerik ezer itaunduteko?

—Okasiño baten deitzeko be...

Dana dala, izarak bialtzen ba dauskuez, bestelako mesedea egingo dabe. Eta zuk, traje eder ori egiten dozunean... Zenbat metro ete daukaz? Jostunari be eskatu geto txatalak, beste edozer egiteko be... Ni neuk ikusmen gitxi daukat, baiña ekatzu tela ori, zelakoa ete dan kon-turatzeko be...

Eee? Peru... soiñekoa, trajea egiteko ez dautsue saldu, ba? Emen... emen... gona laburrik egiteko be... amantal bat egiteko be... Zelako izena esan dau illobak?

—E? dautsagu izenik entzun.

—Peru... Izarak noiz bialtzeko?

—Biar edo...

—Biar edo etzi... edo bein ere ez.

—E?

—Gure Idurren semea dala diñozu?

—Nik beste dakizu.

—Entzun ia...

—Itxura pixkat ba cukan, Ba eukan antza.

—Zeiñena? Zenbat urte gure Idurrek?

—Ni baiño gazteago zan, dakizimez, eta...

—Zuk irurogeta lau, a sei urte gazteago... arek berrogei ta ama-zortzi. IUoba orrek, itxuratan, eta aren tximurak ez dabe ukatuten, ber-rogeitik gora...

—Idurre emen bizi izan zan ogeta amar urte inguruan neskatil. Emen ez eban semerik euki... Ene ba!

—Zer?

—Lapurrak ez ete ziran? Ez ete gantzeruak?

—Baita zera be. Ni arek ezagutu naben eran...

—Aita San Antonio! Itsuak argitzen ez dakizu ba? Eta neure Aita San Ramon...

Itzalduten asi zan Peru. Iruntsi eban zerbait. Itzik be esateko adore barik etenda gelditu zan, izerdi likiñetan bekokia busti, berekautan aul-duta aulki baten exeri, jausi...

Ta amonatxoa... Ai San Antonio! Ai neure Aita San Ramon! Zegaitik ipini ete zaitue ormara begira, atzekoz aurrera? Zuk emoten dozuzan seme bedekatuena bildur?

Ez izararik ta ez soiñekorik. Ez dakízu zer egin eutsen Kataliñeri? Eta Kospari? Ene bada-ta! Ziur egon. Ez izararik eta ez trajerik!

—Dirurik be ez.

—Ez eta berdelik be. Berdei tristerik be ez! Ze apaldu be ez!
Gantzeruak izan dira! !